

Федорова М. Виховання ціннісного ставлення до Батьківщини в аспекті сталого розвитку. *Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka* [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej, Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r. / Pod redakcją naukową Zoia Sharlovyh, Janisz Lisowski, Ruslana Romaniuk. Część 2. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. S. 223-227.

ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ В АСПЕКТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Федорова Марія Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
mariiafedorova10@gmail.com*

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні на перший план виходить проблема забезпечення сталого розвитку держави і суспільства в цілому. Згідно з визначенням Г. Брундланд, сталий розвиток – це такий розвиток, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити власні потреби. Визначальною умовою сталого розвитку особистості, суспільства і держави є якісна освіта, що забезпечить формування системи відповідних знань і умінь, цінностей і ціннісних ставлень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній педагогічній науці останніх десятиліть запропоновано теоретичні та прикладні дослідження присвячені проблемі виховання цінностей, які базуються на фундаментальних працях І. Беха, А. Богуш, О. Вишневського, К. Журби, В. Киричок, Ю. Руденко, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, О.Сухомлинської, К. Чорної та ін.

Мета: визначити сутність поняття «ціннісне ставлення до Батьківщини» у дітей дошкільного віку та окреслити основні напрями роботи з виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. В широкому розумінні поняття «цінність» пов'язується зі значущістю і важливістю для людини певних об'єктів, явищ, смислів. В ієрархії цінностей найвищими є духовні цінності. І Бех стверджує, що на особистісному рівні духовні цінності постають як високосмислові, значущі етичні імперативи, через які людина усвідомлює власне «Я» і які реалізуються у відповідній суспільно цінній життєдіяльності [1].

М. Рокіч виділяє такі характеристики цінностей: джерелом цінностей є культура, суспільство і окрема особистість; вплив цінностей простежується у всіх соціальних явищах, які заслуговують на вивчення; загальна кількість цінностей, які є надбанням людини,

порівняно мала; всі люди володіють одними й тими ж цінностями, хоча і в різній мірі; цінності організовані в системи. Таким чином, цінності, будучи компонентом свідомості окремої людини, виступають також невід'ємною складовою і суспільної свідомості. Як елемент культури, цінності виконують регулятивну функцію: орієнтуючись на власну систему цінностей людина обирає соціально схвалювані форми поведінки в життєво важливих ситуаціях. Через цінності, які домінують в суспільстві, особистість засвоює соціальний досвід і відтворює його. Отже, цінності можна трактувати як соціальне явище, продукт життєдіяльності суспільства і соціальних груп.

В структурі особистості цінності представлені у вигляді понять та етичних оцінок (когнітивна складова), вони пов'язані з відповідними почуттями і ставленнями (емоційно-почуттєва складова), і реалізуються в поведінці (діяльнісна складова). Вмотивована цінністю поведінка свідчить і про наявність системи особистісних цінностей і є захистом цих цінностей.

Одним із завдань освіти для сталого розвитку є виховання у дітей, починаючи з дошкільного віку ціннісного ставлення до рідного краю: до його природи, людей, які там проживають. Цінність Батьківщини завжди визначалася як загальнолюдська, і тому в різні історичні періоди вона виділялась як пріоритетна з боку держави та соціуму в цілому. Проте у кожної окремої людини формується свій образ Батьківщини і, відповідно, визначається її значимість.

Батьківщина, рідний край – це країна, в якій людина народилась, з її природою, населенням, особливостями історичного розвитку, мовою, культурою, побутом. Проте не можна розуміти Батьківщину тільки як місце народження людини. Поняття «Батьківщина» включає: природне середовище, що впливає на формування особистості; умови життєдіяльності людини, економічне, політичне та культурне середовище; соціальну спільноту, у взаємодії з якою розвивається дитина.

Засвоєння цінностей, в тому числі і цінності Батьківщини, проходить три етапи. Перший етап пов'язаний з емоційним осягненням об'єкта на рівні його емоційного прийняття або неприйняття. Другий етап пов'язаний з усвідомленням особистої і суспільної значущості об'єкта, який сприймається. Третій етап пов'язаний з включенням нової цінності в систему ціннісних орієнтацій через співвіднесення її з іншими цінностями на рівні емоційних реакцій і особистісної значущості. Розуміння етапів засвоєння цінностей уможливило вплив на їх формування в освітньому процесі закладів дошкільної освіти і сім'ї.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблема цінностей пов'язується з проблемою розвитку ціннісних ставлень особистості. Серед прийнятих в суспільстві ціннісних ставлень кожна людина вибирає найбільш важливі для себе і в поведінці орієнтується на них. Про ставлення людини можна об'єктивно судити тільки по її діям, вчинкам, поведінці.

Ставлення формуються в спілкуванні і діяльності дитини, усвідомлюються в процесі практики.

Природа ціннісного ставлення емоційна, оскільки вона відбиває суб'єктивний емоційний зв'язок людини з навколишніми предметами, явищами, людьми. Структура ціннісного ставлення, представлена у філософії, має декілька рівнів: первинний рівень бажань; вибір особистості між орієнтацією на найближчі цілі та віддалену перспективу; усвідомлення того, що орієнтація на певні цінності є підставою для оцінки інших людей. І.Бех розуміє ціннісне ставлення як стійкий вибірково зв'язок особистості з об'єктами навколишнього світу, які мають для неї особистісний смисл і розцінюються як значимі для життя суспільства і окремої людини. Виходячи з цього, ціннісне ставлення до Батьківщини можна розуміти як стійкий емоційно-позитивний зв'язок дитини з місцем, де вона народилась, з людьми, які її оточують, усвідомлення дитиною значущості Батьківщини для її власного життя і життя інших людей. Ціннісне ставлення до рідного краю проявляється в діяльності, спрямованій на розвиток і збереження навколишнього середовища, турботу про оточуючих людей, що породжується любов'ю до рідного краю та почутті обов'язку перед Батьківщиною

Можна виділити такі аспекти виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у дошкільному дитинстві.

Виховання ціннісного ставлення до рідного краю починається з почуття любові до батьків, рідних і близьких людей, до яких поступово додаються почуття співпереживання і співраді, дружньої прив'язаності, емпатії, які пізніше реалізуються у соціальних відносинах, що є особистісно значимими для дитини. Поступово розширюється коло спілкування дітей. Дошкільник розуміє слова «мій дім», «моя вулиця», «моє місто», які повинні пов'язуватись у нього з широким спектром позитивних переживань і вражень і визначати формування нових духовних потреб, які в подальшому визначатимуть поведінку.

У вихованні патріотизму велике значення має залучення дітей до культурної спадщини українського народу. В процесі сприймання українських казок, пісень, української поезії діти на емоційному засвоюють зразки соціально схвалюваної поведінки, вирішують труднощі в уявному плані, пізнають емоційні стани людей. Діти знайомляться з традиціями українського народу, формується бажання дотримуватись їх у повсякденному житті.

Виховання ціннісного ставлення до рідного краю здійснюється через залучення дошкільників до спільної діяльності з дорослим і однолітками, в процесі якої здійснюється потужний емоційно-почутєвий розвиток дитини, її соціалізація. У спільній діяльності, спрямованій на досягнення конкретних практичних цілей, дошкільник навчається надавати допомогу іншому, реагувати на потреби та емоційний стан цієї людини. В спільній практичній взаємодії з однолітками і дорослими формуються емоційні ставлення до людей,

зароджується емпатія, що відіграє вирішальне значення у розвитку моральних мотивів поведінки.

Важливим засобом виховання ціннісного ставлення до Батьківщини є природа, оскільки вона рано входить в життя дитини, є доступною для сприймання і розуміння нею. В процесі взаємодії з природними об'єктами, дитина починає розуміти, що вона творець, оскільки може допомогти, зберегти життя представників живої природи.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Теоретичний аналіз дозволяє виділити основні характеристики поняття «ціннісне ставлення до Батьківщини». Ціннісне ставлення – це зв'язок суб'єкта і об'єкта, в якому властивості об'єкта є особистісно значимими і задовольняють певні потреби суб'єкта. Найбільш характерними проявами ціннісних ставлень особистості є її судження і вчинки, в яких виражається суб'єктивна оцінка об'єктів і явищ оточуючого світу.

У науковій літературі прийнято вважати, що виховання ціннісного ставлення до Батьківщини здійснюється в напрямі «від близького до далекого»: від любові до батьків, до рідного дому, до дитячого садка, вулиці і міста – до любові до рідної країни. В процесі накопичення позитивного соціального досвіду у дітей формується сукупність почуттів, що в результаті складають ціннісне ставлення до Батьківщини: прихильність, вірність, почуття співпричетності і відчуття того, що ти свій в своїй країні і ти їй потрібний. У дітей поступово складається образ рідної домівки, з її укладом, традиціями, стилем взаємин. Ці образи і почуття в подальшому складають основу образу Батьківщини. Завданням педагога і батьків є зробити так, щоб позитивних емоцій, дитячих спогадів, пов'язаних з Батьківщиною було у дитини як можна більше. В подальшому це забезпечить виховання патріотизму, як якості особистості.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці: «Букрек», 2018. 320 с.
2. Соціально-моральний розвиток і виховання дітей дошкільного віку: колективна монографія / укл.: О.Л. Кононко, Н.П. Пихтіна, С.І. Матвієнко, А.М. Аніщук, Л.В. Бобро, О.В. Лісовець; за заг. ред. О.Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 169-197.